

Spikerbrukfallet - Et industrielt kulturminne

2005 er friluftslivets år. LA21-turveiselskapet har i samarbeid med Natur- og idrettsforvaltningen tatt utgangspunkt i kommunens nye turveikart, og vil i 2005 presentere kulturminner som ligger langs hovedturveiene i Bærum.

Månedens turvei for februar er turvei E1 som går fra Wøyen mølle via Bærums Verk til Hellerud golfbane. Spikerbrukfallet ligger mellom Wøyen og Bærums Verk.

Spikerbrukfallet er typisk for mindre kraftverk ved elver med lav vannføring. Det er det best bevarte kraftverket i sitt slag i Akershus. Langs Lomma er ytterligere to kraftstasjoner bevart; Guribysaga og Wøyen Mølle, men de er ikke i drift.

Spikerbrukfallet kraftstasjon ble bygget i 1914/1915 av Bærums Verk ved det 25 meter høye Spikerbrukfallet i Lomma. Formålet var "høispændt kraftoverføring i Vestre Bærum". I perioden 1915-1935 ble det anlagt ytterligere åtte kraftverk langs Lomma. Tre av disse; Vertshusfallet, Aurevann og Småvann, tilhørte også Bærums Verk Elektrisitetsverk (DVE). Da det nye kommunale vannverket skulle bygges i 1950, ble alle fallene og forsyningsområdene som tilhørte DVE overtatt av Bærum kommune, og kraftstasjonene ble etter hvert nedlagt. Etter å ha vært stengt i seks år ble Spikerbrukfallet kraftstasjon gjenåpnet i 1981. Anlegget var da oppgradert med nytt bygg i forlengelsen av det gamle, nytt aggregat og ny rørgate. Av de to gamle aggregatene ble det ene restaurert og tatt i bruk; det andre åpnet for å vise hva det består av. I 2000 overtok Bærum kommune kraftstasjonen av Energiselskapet Asker og Bærum A/S for en symbolsk pris. Spikerbrukfallet produserer i dag strømforbruk for 50-100 husstander. Anlegget har vært brukt som museums- og visningsstasjon for 10. klasser i Asker og Bærum og er åpen for omvisning sommerstid etter avtale (474 03 020).

Men bruk av fossekraften i Lommedalsvassdraget er mye eldre. Siden middelalderen har vassdragene vært utnyttet som drivkraft til kvernkaller, kverner, møller og sager. På 1600- og 1700-tallet ga vannhjul i Lomma direkte drivkraft til masovnens blåsebelger og til stangjernshammeren som dunket ut smijern. Stangjernshammeren i Spikerbrukfallet ble tatt av en storflom i 1638. Navnet Spikerbrukfallet er knyttet til spikerhammeren som ble ført opp samme sted senere. I 1818 var seks mann og tolv drenger i daglig arbeid ved spikerbruket. I 1840 ble det produsert 1-3 millioner spiker årlig. Spikerhammeren var i drift ut 1880-årene. Fra 1893 og utover ble Bærums Verks gamle vannhjul avløst av moderne turbiner, som ga strøm til belysning i støperiet og verkstedet, senere også til utendørs belysning.

Liv Frøysaa Moe